

Theater op een onderzeër

Over het IJ presenteerd Merlijn Twaalfhoven :

La Vie sur Terre met Kursk

Van 6 t/m 17 juli 2005 vond op de NDSM werf in Amsterdam-Noord het dertiende Over het IJ Festival plaats. Een van de bijzondere producties die speciaal voor het festival geproduceerd werd, was "Kursk" van Merlijn Twaalfhoven en zijn gezelschap La Vie sur Terre.

Deze voorstelling was te zien op de onderzeër die al enkele jaren in het haventje van de NDSM werf ligt. Daar werden de bezoekers meegenomen in een ervaring die geïnspireerd is op de laatste uren van de bemanning van de Russische atoomonderzeër Koersk, die in augustus 2000 voor de kust van Moermansk zonk. Aan dit project werkte ongeveer vijftien acteurs en musici en twintig figuranten mee. Kursk was alleen op het "Over het IJ Festival" te zien en er werd op alle dagen gespeeld. De capaciteit van de voorstelling was, vanwege de uitzonderlijke vorm en locatie, beperkt.

'Als er geen woorden meer zijn, ben je nog slechts omgeven door vluchtige beelden uit een lang vergeten jeugd en verandert de duistere, stalen omgeving in een lichte, heldere en gewichtloze sfeer.'

De ruimtes van de onderzeër vormen het decor voor de opgesloten bemanning van de gezonken Russische kernonderzeër Kursk.

De bezoeker beleeft hun laatste uren. Geuren, geluiden en subtiele visuele elementen leiden hen door het schip, terwijl ze geholpen worden door zwijgende medestanders.

Kursk is een multi-zintuigelijke ontdekkingstocht op een echt schip, met geluid, muziek en gerucht. Het

is een zwerftocht vanuit duistere diepte naar het genadeloze daglicht, waarbij het publiek niet stil op een stoel zit, maar zelf de hoofdpersoon wordt. Het dwaalt door de onderzeër en ontmoet acteurs maar ook musici, zangers en zo'n twintig figuranten.

Het verhaal van een deelnemer:

Kursk IJ festival 12-07-05

“Was nooit de kleren van je geliefde als hij nog niet thuis is”

Zelf ben ik niet zo'n liefhebber van festivals, maar door toeval kwam ik in aanraking met een acteur die een van de rollen speelde op de Kursk, een voor het Over het IJ-festival omgedoopte Russische Foxtrot onderzeeboot. De Foxtrot lag in de IJ haven aan het NDSM terrein in Amsterdam. Het was dezelfde boot die jaren tegen de kade van de oude rijkswerf in Den Helder gelegen heeft. Via internet had ik een reservering gemaakt om de voorstelling mee te mogen maken die door Merlijn Twaalfhoven geregisseerd was. Hij heeft zijn inspiratie uit de "Koerskmonologen" en "De Vrouwen van Moermansk" gehaald. Omdat mijn interesse nooit in dit soort festivals gezeten heeft wist ik niet waarin ik mij gestort had. Ook was mij ter ore gekomen dat laatkomers niet meer mochten deelnemen aan de voorstelling. Dus extra vroeg uit Den Helder vertrokken zodat mij dat niet gebeuren kon. De voorstelling begon om 18.00 uur en ik was 16.45 op het terrein aanwezig. Na het aanmelden bij de kassa kreeg ik een bruine enveloppe die niet eerder geopend mocht worden dan 17.45 en om 18.00 ingevuld en ingeleverd moest worden aan boord van de Blommendaal. Onder het genot van een biertje en de warme zon ging het wachten snel voorbij.

Precies om 18.00 uur veranderde de steiger met de daaraan liggende Blommendaal in een sfeer van bezorgdheid en verdriet. Er liepen Russische vrouwen en op het schip was iedereen druk doende. Bij het betreden van de Blommendaal werd ik op strenge toon gecommandeerd om in een nog te vormen rij te gaan staan. Even dacht ik: "Je kan nog terug". Snel liet ik deze gedachte varen en overwon mijn nieuwsgierigheid het. Het rollenspel

was begonnen. In de middengang van de Blommendaal werd iedereen ingeschreven. Even dacht ik nog leuk te zijn door naar de vrouwelijke officier te knipogen, maar dat werd snel afgestraft met: "U zit toch niet naar mij te knipogen hè!!". Ik zei dat ik last van mijn lens had en ze ging door met haar inschrijfwerk. Samen met de persoon die achter mij stond werden we door een vrouwelijke arts aan een medische keuring onderworpen. Na de keuring gaf ze ons een mandje mee met een overall erin. Omkleden naar maat 54 was voor mij een groot probleem zodat ik voor een gedeeltelijke verkleedpartij kiezen moest. Na gedesinfecteerd te zijn werden we de wasplaats ingestuurd. In de ongemakkelijk zittende overall moesten we plaatsnemen op een bankje. Een wasvrouw begon haar verhaal.

"Ik ben vergeten hoe hij ruikt.
Ik heb zijn geur in mijn hoofd
zo vaak geroken dat het weg is.
Op.
Josja's ongewassen haar; weg.
De geur van zijn lippen; weg.
De geur van zijn lendenen; weg.
Mag ik even iets zeggen?"

Was nooit de kleren van je geliefde
voordat hij veilig thuis is!

Soms zie ik hem vanuit mijn ooghoek,
hoor ik hem op straat.
Maar het is stil, doodstil."

Ze vervolgde haar monoloog die zo'n indruk op mij maakte dat ik bij het verlaten van de wasplaats haar een zoen op de wang gaf en haar de hoop gaf met de woorden: "Misschien leeft hij nog en kan je hem

toch nog in je armen sluiten."

Wachtend op de steiger op de roeiboort die ons naar de Kurks ging brengen werden we aangesproken door een jonge vrouw die haar man miste. Haar laatste woorden waren: "Het was niet de beste papa van de wereld, maar wel de enige die ik had."

Tijdens het roeien naar de Kursk zongen twee matrozen Russische liederen. Op de boeg van de Kursk stond een Brasskwintet zeevaardige klanken voort te brengen.

Aan boord gekomen werden we opgevangen door een bootsman die ons naar het achterluik van de Kursk begeleidde. De steile trap naar beneden bracht ons in de achter torpedoruimte. Voor mensen die nog nooit een onderzeeër van binnen gezien hebben moet deze afdaling, en belanden in een donker ruimte, een angstige ervaring geweest zijn. In deze ruimte lagen mannen op bed die nog met man en macht hun vaderland wilden dienen. In de generatorkamer werden we verrast door een man die aan zijn linker arm verlamd was. In de machinekamer probeerde een machinist zijn benauwde gevoelens over te brengen op ons. In een donkere ruimte vol met elektrische kabels lag een oudere man die onder het beschijnen van zijn gezicht ons zijn verhaal vertelde. De kok in het kombuis liet mij een slok nemen uit zijn Vodka fles en droeg zelf een kort gedicht voor. Dan werden we naar de Radiohut getrokken waar de boordtelefoon overging en wij aan een vraaggesprek onderworpen werden. Uit de radio kwamen nog wat storende geluiden. Hierna belande ik in de voedselopslagplaats waar de bottelier zijn boeken bijhield. Hij wees mij op oude foto's van zijn vader en opa die aan de wand geplakt zaten. Met zijn verhaal over de stilte, leegte en gedempte geluiden onderwater heeft hij diepe indruk op mij gemaakt. Buiten zijn hut lagen twee matrozen zachtjes te zingen en zichzelf moed in te spreken dat het

(Vervolg op pagina 14)

kloppen in hun hoofd misschien wel een werkelijk kloppen is en hoop op redding mogelijk is. Ik probeerde hun moed in te praten en zei dat we zuinig met de beschikbare lucht moesten zijn. In een stikdonkere centrale met als enige houvast de (barleuning Foxtrot) was het niet moeilijk je fantasie te laten gaan over het gevoel wat opvarenden van de Kursk hebben moeten voelen en meemaken in een compleet donkere ruimte. Het verhaal wat hier door de aanwezige acteurs verteld werd versterkte dit gevoel nog meer. In de boegbuiskamer werden we aan een denkbeeldige tafel gezet en wachtten wij op de matroosacteur die tussen de buizen stond. Zijn laatste wens was nog eenmaal een heerlijk diner mee te mogen maken. De wens werd vervuld want uit de smerige stinkende Kursk kwam plotseling uit het donker een beeldschone tafeldame en een in de puntjes aangeklede butler die een zilveren dienblad droeg met daarop zilveren schalen en een glas Vodka. Zijn wens was vervuld. Hierna werden we via het sail, waar sirenen ons toezongen, naar het dek geleid. Op het dek aangekomen stond de bootsman op ons te wachten en met de klanken van het Brassquintet vervolgden wij in een roeiboot onze weg terug naar de kade met achterlatend de tot wanhoop gedreven mensen van de Kursk.

Will Falkmann

Bijzondere voorziening voor oud-marineman

19-5-2005

Defensie heeft besloten voormalig marineonderofficier W.T. Feddema een bijzondere voorziening toe te kennen van 25.000 euro. De heer Feddema was in 1980 betrokken bij de brand aan boord van de Hr. Ms. Drenthe. In de loop der tijd is bij hem en anderen ten onrechte de indruk ontstaan dat de marineleiding hem daarvoor als de schuldige heeft aangewezen. Een brief van de Commandant der Zeemacht uit 1981, waarin de zaak in het kader van bedrijfsveiligheid aangehaald wordt, kwam op Feddema over als een verwijt van de marineleiding. Onderzoek van de Marineraad wees destijds echter uit dat hij niet verantwoordelijk was voor de brand en de gevolgen daarvan.

Donderdag (10 mei) ontving Feddema een brief namens de Bevelhebber der Zeestrijdkrachten waarin nog eens duidelijk wordt gemaakt dat hij niet de schuldige is voor het ongeval op de Drenthe en dat de marineleiding hem ook nooit als zodanig heeft beschouwd. De marine erkent wel dat de gebeurtenis en de nasleep ervan de afgelopen jaren diepe sporen hebben nagelaten bij hem en zijn familie. De bijzondere voorziening die wordt toegekend, is bedoeld voor activiteiten ter verwerking hiervan, waardoor de familie in haar privé-leven een nieuwe start kan maken. De Hoofddirecteur Personeel van Defensie heeft het bedrag aan de heer Feddema overhandigd in aanwezigheid van de Directeur Personeel KM, de Inspecteur-Generaal voor de Krijgsmacht en de Krijgsmachtadjudant.

(Uit Defensie Nieuwsberichten)